

TÜRKİYE’DE VERGİ MÜKELLEFLERİNİN EĞİTİM DÜZEYİ ile VERGİ BİLİNCİ İLİŞKİSİ: AYDIN İLİ ÖRNEĞİ*

Perihan ÖGDÜM¹
Hakan ARSLANER²

ÖZET

Vergi gelirleri devletlerin başlıca gelir kaynağıdır. Bu gelirlerin özellikle de kamusal hizmetlerin finansmanı yolunda harcandığının bilincinde olan mükellefler, vergi ile ilgili hem şekli hem de maddi yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirmek konusunda daha hassas olacaktırlar. Literatürde eğitim seviyesinin yükselmesi ile vergi bilincinin artacağı genel kabul görmüş olsa da sahada gerçekten de bu yargının doğru olup olmadığı ampirik çalışmalarla test edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada vergi bilinci ile birlikte kullanılan bazı temel kavramlara değinildikten sonra Aydın ili özelinde vergi mükelleflerinin eğitim düzeyleri ile vergi bilinci arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada eğitim düzeyi ile birçok parametre (vergi türü, gelir seviyesi, meslek, vergiye bakış açısı v.b.) karşılaştırılmış ve dolayısıyla eğitim düzeyi ile vergi bilinci arasındaki ilişki incelenmiştir. Aydın ili genelinde 409 vergi mükellefi ile anket çalışması yapılmış, sonuçlar istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda eğitim düzeyi ile vergi bilinci ortalaması ($p=0,049$), algısı ortalaması ($p=0,003$) ve okuryazarlığı ortalaması ($p=0,014$) arasında anlamlı farklar saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Vergi bilinci, vergi algısı, vergi bilincine Etki Eden Faktörler, eğitim seviyesi

* Bu Makale, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak Enstitü Yönetim Kurulu’nun 26.07.2019 tarih ve 25/3 sayılı Kararı ile kabul edilen “Türkiye’de Vergi Mükelleflerinin Eğitim Düzeyi ile Vergi Bilinci İlişkisi: Aydın İli Örneği” isimli çalışmanın özeti niteliğindedir.

¹ Perihan Ögdüm, Öğretim Görevlisi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı, pogdum@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5729-9256, (Sorumlu yazar).

² Hakan Arslaner, Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü, Mali Hukuk ABD, harslaner@adu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2588-5434.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE EDUCATION LEVEL of the TAXPAYERS and THE TAX AWARENESS in TURKEY: SAMPLE of AYDIN PROVINCE

ABSTRACT

Tax revenues are the fundamental income source of the states. Taxpayers, who are aware of the reality that the tax revenues are spent particularly on financing public services, will be more responsive on the issue of fulfilling their formal and financial responsibilities related with tax in a complete form and timely. It is generally accepted in the literature that tax awareness will increase with the rise in the education level, whether this belief is actually true has been the main concern of the empirical studies in reality. In this study, we will try to reveal the relationship between the level of education of the taxpayers and the tax awareness in the Province of Aydın, after mentioning some fundamental concepts used together with the tax awareness. In the study, a great number of parameters such as tax type income level, profession, point of view about tax, etc. were compared with education level and in this way the relationship between the education level and tax awareness was evaluated. Within the boundaries of Aydın Province, a survey study was conducted on 409 taxpayers and the results were evaluated statistically. At the end of the study, significant results were found between the literacy average ($p=0,014$) and the average tax awareness ($p=0,049$) and/or tax awareness perception ($p=0,003$).

***Key Words:** Tax awareness, tax perception, factors affecting tax awareness, education level*

1. GİRİŞ

Devletlerin ürettiği malları ve vatandaşlarına sunduğu hizmetlerin kaynağını oluşturan farklı gelir türleri vardır. Bu gelirler incelendiğinde ilk sırada vergiler yer alır (Arslaner, 2017: 274). Vergi, devletlerin egemenlik gücüne dayanarak kamusal yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, hukuki bir zorunluluk olarak, karşılıksız aldığı parasal değerdir. Vergi, mükelleflerin, servetlerini, gelirlerini, harcamalarını azaltan, mükellefin doğrudan elindeki sermayeyi hedef alan bir uygulamadır. Bu nedenledir ki, mükellefler vergi ödeme hususunda istekli olmamaktadırlar. Vergi mükellefleri vergiyi, bir külfet olarak değerlendirmektedir. Bu hissiyat vergi kaçakçılığı, vergiden kaçınma, vergi borcunun geç ödenmesi, vergi yansımaları ve benzeri birçok tepkisinin oluşmasına neden olmaktadır. Devletlerin varlıklarının devamlılığı belirli kamu hizmetlerini yerine getirmelerine bağlıdır. Bu nedenle de devletler artan gelir ihtiyacını karşılamak için sürekliliği olan gelir kaynağına ihtiyaç duyarlar. Bu gelir kaynağı ise vergilerdir. Devletler

için vergi sürekli bir kamu geliridir. Mükellefler için vergi, anayasal bir görev ve yükümlülük anlamını taşımaktadır. Devlet ve vatandaş arasındaki karşılıklı bu ilişkinin sağlam bir temele oturabilmesi için, iyi bir vergi sistemi, sağlam bir yapılanma ve denetim sistemi oluşturulmalıdır. Aynı zamanda mükelleflerin vergi bilinçlerine olumlu

katkı sağlayacak etmenlerin oluşturulması amaçlanmalıdır. Vergi bilincinin yüksekliği toplumların hem ekonomik ve siyasi hem de sosyal oluşumlarını olumlu etkilemektedir. Toplumlarda vergi bilinci kavramının oluşması ve gelişmesi için birçok faktör etkilidir. Devlete duyulan güven, kamu harcamalarının doğru ve yerinde kullanılması, vergi ahlakı, vergi mevzuatının anlaşılır olması ve sürekliliğinin olması, mükelleflerin birbirine olan bakış açısı, vergi sisteminin hakkaniyetli olması, mükelleflerin eğitim düzeyi, gelir kaynağı ve benzeri pek çok faktör vergi bilincinin gelişmesinde etkilidir.

Bu çalışmada aşağıdaki başlık altında öncelikle vergi bilinci ve benzer kavramlar üzerinde durulacaktır. Daha sonra Aydın ili özelinde vergi mükelleflerine uygulanan anket soruları ile mükelleflerin eğitim düzeyleri ile vergiye bakış açıları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu ampirik çalışmada özellikle mükelleflerin vergi bilinci düzeyinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda çalışmada teorik bilgilere yer verildikten sonra istatistiksel ölçme yöntemleri kullanılmıştır.

2. VERGİ BİLİNCİ ve VERGİ ALGISI

Devletlerin, devlet olması özelliği nedeniyle zorunlu ve karşılıksız olarak vergi toplama hakkı vardır. Bununla birlikte bireylerin vergiye karşı doğal bir direnci de söz konusudur. Bu durumda vergi ödeyenlerin rızası göz ardı edilemez bir gerçektir. Çünkü modern hukuk devleti anlayışında vergi, devlet ile mükellef arasında sağlanacak antlaşma sonucunda alınabilecek bir kaynaktır. Karşılıklı antlaşma sağlanmazsa mükellef vergiye karşı direnç gösterir, vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma yollarını aramaya başlar. Mükelleflerin vergisini doğru ve zamanında ödemesi vergi bilinci ile ilgilidir fakat vergi bilincinin sadece vergiyi ödeme bilinci olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Vergi bilinci aynı zamanda mükelleflerin ödedikleri vergilerin nereye ve nasıl harcadığını da denetleyebilmeleridir (Kaya, 2017: 90). Vergi bilinci, bireylerin vergiye yönelik uyumunu, vergi ahlakını ve dolayısı ile devletin vergi gelirlerini etkileyen bir olgudur. Birçok ülke uzun süredir vergi bilincini artırma çabası içerisinde. Eğitim sisteminin içerisinde verilen vergi eğitimlerinin bilinç düzeyini olumlu anlamda arttıracığı kanaati devletlerin vergi bilinci kavramını kendi eğitim sistemleri ile bütünleştirme çalışmalarına başlamalarına etken olmuştur (Gergerlioğlu

ve Mcgee, 2017: 383). Vergi bilinci sosyolojik bir olgudur ve pek çok kavramın bireyde içselleşmesi ile mümkün olabilir. Özellikle vergi ahlakı, vergi psikolojisi, vergiye gönüllü uyum, vergi sosyolojisi olguların bireyde vücut bulması ile vergi bilinci oluşturulabilir.

Vergi ahlakını vergi mükelleflerinin devletle arasındaki anlaşmadan kaynaklanan davranışlardır veya mükelleflerin kurallara uyma kararlılığıdır şeklinde tanımlayabiliriz. Aslında vergi ahlakı mükelleflerin vergi görevlerini yerine getirirken devletin koyduğu kurallara uymasındır (Alkan, 2009: 21). Vergi psikolojisi; kişilerin ve grupların vergi algısını, vergilemeye bakış açısını ve vergilemeye karşı oluşan tepkileri ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Mükelleflerin vergiyi hissetme ve vergiye karşı tutumlarını belirleyen içsel motivasyondur. Her bireyde farklı reaksiyonlar olarak karşımıza çıkabilir. Örf ve adetler, içinde bulunulan sosyal ortam, kültürel ve sosyal normlar, bireyin vergi psikolojisini ve dolayısı ile vergi ödeme ödevini yerine getirme eylemini etkilemektedir (Taşkın, 2010: 65 - 73). Toplumsal yaşam normlarından biri olan vergi uyumu, bireylere dış denetim mekanizmaları ile zorla değil, vergi ödemenin faziletli bir davranış olduğunun bilincine varılması ve bir kural olarak bireyde içselleşmesinin sağlanması şeklinde olmalıdır. Ancak bu içsel uyum gerçekleştiğinde vergi uyumu açısından ideal bir toplum oluşturulabilir. Bu nedenle; vergi etik kavramının değerlendirilmesi ve bu konu ile ilgili çözümlerinin yapılması mükellefler ve devlet arasında sağlıklı bir vergi ilişkisinin oluşmasını sağlar (Kitapçı, 2013: 83).

Vergi sosyolojisi; mali konuların sosyolojik incelenmesidir. Sosyoloji insanların topluluk olarak bir arada yaşayabilmesi ve kendini kabul ettirebilmesi ile ilgilenen bilim dalıdır. İnsan sosyal bir varlıktır, vergi ödevini yerine getirirken içinde yaşadığı toplumun değerlerini ve kurallarını önemser. Vergi sosyolojisi vergilerin bireyler üzerindeki sosyal etkilerini inceleyen bir disiplindir ve vergi politikası uygulamalarının sosyal etkilerini incelemektedir (Karaca, 2015: 25-26). Vergiye gönüllü uyum; “mükelleflerin vergi yasalarına uygun olarak hareket etme derecesi” dir. Mükellefler üzerlerindeki vergi yükünü azaltmak amacıyla vergi kaçırma ve/veya vergiden kaçınma yollarına başvurabilmektedirler. Bunun pek çok nedeni olabilir. Temel nedenlerini; vergi ödemenin elindeki parasal değerde azalma yaratması, vergi yükünün bazen adaletsiz olarak dağıtılması, vergi bilinci ve vergi ahlakının yeterince yerleşmemiş olması, vergi oranlarının yüksekliği, devlete ödenen vergilerin kamu hizmeti olarak geri dönmemesi, vergi mevzuatının karmaşıklığı, vergi idaresi ve denetiminin yetersizliği ve

vergiden kaçınmanın toplumda normalleştirilmesi olarak sıralanabilir (Çiçek ve Sabbağ, 2016: 51).

Vergi eylemi ile algı eylemi arasında birbirini etkileyen yakın bir ilişkiden bahsedilebilir. Şöyle ki; mükellefleri vergi ödeme veya vergi ödememe eylemine iten etmenler onların vergiyi algılama biçimleri ile ilgilidir. Vergiyi kamu hizmetleri için alınan bir karşılık ya da kamu hizmetlerinin finansmanı olarak görmek, vergi ödeme konusunda istekli olmayı sağlayabilir. Fakat vergiyi devletin zor ve cebir ile aldığı bir para olarak görmek vergiye bakışı olumsuz yönde etkileyecektir. Vergilerin kamu hizmetleri için ve toplumsal yaşamın bir karşılığı olarak görmek mükelleflerde, vergi ödeme hususunda daha istekli olma durumu yaratacaktır. Eğer vergi hususunda olumlu etkiler yaratılamaz ise, mükelleflerin vergi ödememe eğiliminde olması ve dolayısı ile vergi alanındaki kayıt dışı ekonominin artması sonucu ile karşı karşıya kalınacaktır (Gür ve Yıldız, 2017: 86). Mükelleflerin vergi algıları ile vergiye karşı tutum ve davranışları hususunda farklı etmenlerin etkin olduğu söylenebilir. Bireylerdeki vergi algısında; ödeme gücü, eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş vb. demografik özellikler ile devlete duyulan aidiyet hissi, kamu kurumlarına güven duyma, vergi mevzuatının anlaşılır olması, vergi mevzuatının adil olması, kamu hizmetlerinin mükelleflerin beklentilerini karşılaması gibi birçok faktör etkili olmaktadır (Ertekin, 2018: 657).

Vergi iş ve işlemlerinin doğru yürütülebilmesi için yeterli ve eğitilmiş çalışanlar olmalıdır. Mükellefler üzerinde adil vergi uygulaması olmalı ve vergi mükellefleri vergi bilinci hususunda yetkin olmalıdır. Ülkelerin vergi gelirlerinin sağlıklı ve kesintisiz olarak sağlanabilmesi bu temel ilkelerin uygulamasına bağlıdır (Arslaner, 2018: 298). Vergi algısı ile ilgili özellikle kişisel (içsel) faktörlerin eğitim ile olumlu anlamda geliştirileceği gerçeği yadsınmaz. Vergi ile ilgili olumsuz tutum içinde olan bireyin bu olumsuz algı kaynaklı tutumunu nesilden nesle aktarması eğitim ve devletin şeffaf yönetim anlayışıyla değiştirilebilir.

3. ARAŞTIRMAYA AİT BİLGİLER

3.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu güncel çalışma, Aydın ili özelinde vergi mükellefi olan bireylerin eğitim düzeyleri ile vergi bilinci arasındaki ilişkiyi değerlendirmek ve etkili olan faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Elde edilecek sonuçlar ile farklı eğitim düzeyinden mükelleflerin vergiyi nasıl algıladıkları ve vergiye karşı nasıl bir davranış ve tutum sergiledikleri hakkında fikir sahibi olmaya olanak sağlayacak;

eğitimcilerin, vergi idaresi çalışanlarının, devletin eğitim sürecindeki faktörler ile bireylerde vergi bilinci oluşturulmasında etkili olup olmadığının değerlendirilmesine ışık tutacaktır. Ayrıca Aydın ili özelinde vergi mükelleflerinin vergi bilinci ve algısında eğitimin etkisi hakkında doğru bilgi sahibi olunacaktır.

Araştırmanın amacı; Aydın ili vergi mükelleflerinin eğitim düzeyi ile vergiye bakış açıları, vergi algıları ve vergiye karşı tutumları arasında bir ilişki olup olmadığının araştırılmasıdır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Anket çalışmasının alanı, Aydın ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren vergi mükellefleridir. Örneklem alanının hesaplanmasında basit tesadüfi örneklem alanı seçimi formülünden yararlanılmıştır. Bu formüle göre; belirlenen örneklem sayısının % 95 güven düzeyinde ve % 5 göz yumulabilen hata payı dikkate alınarak evreni temsil ettiği düşünülmektedir.

Aydın ili'ne bağlı iki vergi dairesi bulunmaktadır. Gerçek usul, basit usul, gayrimenkul sermaye iradi (GMSİ), ücretliler ve kurumlar vergisi aktif mükellef sayıları toplamda Güzelhisar Vergi Dairesi'nde 8.579 kişi, Efeler Vergi Dairesi'nde 15.234 kişidir. Toplam Aydın ili Mükellef sayısı ise 23.813 kişidir. Bu mükellefler içerisinde 409 mükellefe anket uygulaması yapılmıştır. Ayrıca mükellef sayıları 2019 yılı Ocak ayına ait verilerdir ve Aydın Vergi Dairesi'nden alınmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 18.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken “sayı ve yüzde” kullanılmıştır. Hipotez testleri olarak Cronbach Alpha Testi, T-Testi, Kİ-KARE ve ANOVA analizleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığındadır.

3.4. Veri Toplama Aracının Oluşturulması

Anket soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların sosyo-demografik bilgileri ile, Şenel (2014) ve Yenigün (2012) çalışmalarından faydalanılarak hazırlanan gelir unsuru vergilendirme kapsamı, vergi borcu durumu ve vergi ile ilgili bilgi düzeyi ile vergiye bakış açılarını belirlemeye yönelik 21 soru yer almaktadır. Anket soru formunun ikinci bölümünde ise vergi algısı, vergi bilinci ve vergi okuryazarlık boyutlarının incelenmesine yönelik ifadelerin bulunduğu 46 soru yer almaktadır. Bu boyutlar aşağıda sıralanmaktadır:

Vergi Bilinci düzeyini belirlemeye yönelik anket soruları; Altun v.d.’nin (2017) makalesinden derlenip araştırmacı tarafından gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla oluşturulmuştur. Vergi algısını belirlemeye yönelik sorular; Sağlam’ın (2013) makalesinden derlenip araştırmacı tarafından gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla oluşturulmuştur. Vergi okuryazarlığı düzeyini belirlemeye yönelik sorular; Yardımcıoğlu v.d.’nin (2015) makalesinden derlenip araştırmacı tarafından gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla oluşturulmuştur. Araştırma verilerinin analizinde frekans ve tanımlayıcı istatistiksel analizlerden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik özelliklerine ilişkin verilere frekans (dağılım) analizi uygulanmış ve katılımcıların demografik özellikleri ve eğitim düzeyleri Ki-Kare testi ile analiz edilmiştir.

3.5. Veri Analizi

Anket sonuçlarının içsel tutarlılığını sınamak amacıyla “Güvenilirlik (Cronbach’s Alpha) Testi” yapılmıştır. Mükelleflerin vergi bilinci eğilimine ilişkin 44 yargının yer aldığı anketin ikinci bölümünün Cronbach’s Alpha değeri 0.834 olarak tespit edilmiştir. Alfa değeri 0 ile 1 arasında değer almakta ve anlamlı olabilmesi için 0.50 ve üzerinde olması gerekmektedir (Şencan, 2005: 4). Bu sonuca göre sorulara verilen cevapların tüm veri seti için 0.834 oranında anlamlı olduğu söylenebilir. Cronbach’s Alpha değeri 0,834 olduğundan verilerin güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

4. ARAŞTIRMAYA AİT BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Bu çalışmada örnek kitlenin evreni temsil edebilmesini sağlamak için çalışmanın, taraf tutmadan ve geniş çaptaki mükellefler üzerinde uygulanması sağlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, anket formunu bir kısmına mail aracılığıyla ancak çoğu ile yüz yüze görüşülerek ulaşılan

409 kişinin doldurması ile sağlanan yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durum, gelir düzeyi, yaşadığı yer gibi kişisel özellikleri ele alınmıştır.

Örneklem grubunun sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; %30,6'sı (125) kadın, %69,4'ü (284) erkektir. Ankete katılan vergi mükelleflerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde; okuryazar olmayanlar örneklem grubunun %6,1'i (n=25) dir³. İlköğretim (ortaokul) mezunu olanlar toplamda %25,2 (n=103) dir. Örneklem grubunun %28,4'ü (n=116) lise mezunudur. Toplam içindeki ön lisans mezunlarının oranı %16,4 (n=67) olarak saptanmıştır. Lisans mezunu olanlar toplam içinde %15,4'dür (n=63)

Araştırmaya katılan vergi mükelleflerinin çalışma ve meslek alanları incelendiğinde; %27,6'sının (n=113) çalışmadığı ve/veya ev hanımı olduğu saptanmıştır. Ancak bu kişilerin ev ya da işyeri kira gelirleri bulunmaktadır. Ayrıca katılanların %28,1'i (n=115) işyeri sahibi, %10,8'i (n=44) kamu çalışanı, %23,5 'i (n=96) özel sektör çalışanı, %10 'u (n=41) emekli olarak saptanmıştır.

Vergi mükelleflerinin aylık gelir düzeyi incelendiğinde; %28,1 (n=115) 1500 TL ve altı gelir düzeyinde, %33,0'ü (n=135) 1501-3000 TL gelir düzeyinde olduğu saptanmıştır.

Ankete katılanların %61,1'nin Türkiye 2018 yoksulluk sınırının altında olduğu saptanmıştır. Örneklem grubunun %13,7'si (n=56) 3001-4500 gelir düzeyinde olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılanların sahip oldukları sosyal güvence türü incelendiğinde, vergi mükelleflerinin %15,6 (n=64) herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Vergi Bilinci Düzeylerinin Ki-Kare ile İstatistiksel Analizi

Aşağıdaki tabloda Ki-kare değerlerine yer verilmiştir. Eğitim seviyeleri; “1. Okuryazar değil, 2. İlköğretim, 3. Lise, 4.Önlisans, 5. Lisans, 6. Lisansüstü” şeklindedir. Bu eğitim seviyeleri, bundan sonraki tablolar için de aynı şekilde kullanılmıştır.

Tablo 1: Vergi Bilinci Ölçek İfadelerine Verilen Cevaplardan Elde Edilen Bulguların Dağılımları

³ Okuryazar olmayanlara sorular bizzat kendilerine okunup cevaplandırılmaları sağlanmıştır.

No	İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	
1	Vergi kanunları anlaşılırdır.	3,4988	1,27403	Değer=83762 p=0,000	5-6>2>3>1-4
2	Hangi vergileri ödediğimi biliyorum.	3,3985	1,19028	Değer=58293 p=0,000	2-6>1-3-4-5
3	Vergi afları bireylerin vergilerini zamanında ödemelerini olumsuz etkiler.	3,5379	1,25992	Değer=58,634 p=0,000	4-5>2-3-6->1
4	Vergi kaçırma suçtur.	4,1491	1,08680	Değer=119,722 p=0,000	5-4-3-2>6>1
5	Vergi suçu işleyenleri ihbar ettim/ederim.	3,6675	1,21548	Değer=31,571 p=0,048	2-3-4-5-6>1
6	İhbar mercilerine nasıl ulaşacağımı biliyorum.	3,3178	1,36364	Değer=61,552 p=0,000	2-4-6>5>1-3
7	Tanıdığım vergi kaçırma kişiler var.	2,9340	1,41873	Değer=46,571 p=0,001	1>2-4-5-6>3
8	Devlete güven duymak vergi ödemelerini olumlu etkiler.	4,0293	1,00202	Değer=65,985 p=0,000	1>2-4-5-6>3
9	Devlet toplanan vergileri doğru değerlendirir	3,1883	1,30469	Değer=73,025 p=0,000	1>4-6>2-5
11	Ödediğim vergilerin tam karşılığını aldığımı düşünmüyorum.	3,7628	1,23669	Değer=95,011 p=0,000	1-3-5>4-6>2
12	Kamu yönetiminin şeffaf olması vergi ödemelerini olumlu etkiler.	3,7579	1,06991	Değer=47,627 p=0,000	1>2-3-4-5-6
13	Eğitim seviyesi arttıkça vergi ödeme de artar	3,3985	1,32106	Değer=68,904 p=0,000	1>-4-5-6>3
14	Vergi haftası- vergi ödülü gibi sosyal eylemler vergi ödeme isteğini artırır.	3,1736	1,21134	Değer=86,336 p=0,000	1>2-5>3-4-6
15	Bireyin gelir seviyesi arttıkça vergi ödeme isteği de artar.	3,3081	1,27685	Değer=72,474 p=0,000	1>4-5-6>2>3
16	Vergi vicdani bir eylemdir.	3,4792	1,18825	Değer=64,690 p=0,000	6>1-2-5>3-4
17	Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü arttıracaktır.	3,8802	1,07001	Değer=75,203 p=0,000	1>2-6>3-4-5
18	Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin borç yükünü arttıracaktır.	3,8142	1,11351	Değer=70,522 p=0,000	1>6-5>2-3-4

“Vergi kanunları anlaşılırdır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,49’dur. ifadeye; okuryazar olmayan mükelleflerin %44,0’ü ($n=11$), lisans mezunu olanların %31,7’si ($n=20$), lisansüstü mezunu olanların %45,7’si ($n=16$) “katılıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır.

“Hangi vergileri ödediğimi biliyorum.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,39’dur. ifadeye; lise mezunlarının %37,1’i ($n=43$), ön lisans mezunlarının %49,3’ü ($n=33$), lisans mezunlarının %31,7’si ($n=20$) en yüksek oranda “katılmıyorum” şeklinde yanıtlarken, lisansüstü mezunlarının %34,3’ü ($n=12$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır.

“Vergi afları bireylerin vergilerini zamanında ödemelerini olumsuz etkiler” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,53’tür. ifadeye; okuryazar olmayanların %64,0’ü ($n=16$) kesinlikle “katılıyorum” şeklinde yanıtlarken, lise mezunlarının %32,8’i ($n=38$), lisans mezunlarının %41,3’ü ($n=26$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır.

“Vergi kaçırmak suçtur.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 4,14’tür. ifadeye; okuryazar olmayanların %40’ı ($n=10$) “katılıyorum” derken, lisansüstü eğitim düzeyindeki mükellefler ise %51,4 ($n=15$) ile “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. Vergi kaçırmanın bir suç olduğu elbette bilinmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyi yüksek olan mükellefler, vergisel işlemlerde gözlemledikleri adaletsiz uygulamalardan yola çıkarak ayrıca vergisel işlemler sonrası cezalarda indirim, uzlaşma, hata düzeltme, vergi afları gibi uygulamalara da sıklıkla başvurulduğunu bilerek, cezaların etkisiz olduğunu düşünmektedirler. Buradan yola çıkarak eğitim düzeyi arttıkça vergi kaçırma ve/veya vergiden kaçınma eğiliminin arttığı sonucuna ulaşılır. Ancak burada tekrar vurgulamakta yarar vardır. Eğitim seviyesi yüksek olan mükellefler ayrıca vergiden nasıl kaçınabileceklerini de bildiklerinden eğitim düzeyi arttıkça vergiden kaçınma eğilimi de artabilir. Ayrıca suç ve cezalarda eşitlik ilkesinin göz ardı edildiğini

düşünen mükellefler reelde olmasa da düşünsel olarak vergi kaçırmanın suç olmadığı yönünde bir düşünsel eğilime girmiş olabilirler.

“Vergi suçu işleyenleri ihbar ettim/ederim.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,048$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,66’tür. İfadeye okuryazar olmayanlar %52,0 ($n=13$) oranında “kararsızım” derken, ön lisans mezunlarının %34,3’ü ($n=23$), lisans mezunlarının %31,7’si ($n=20$), lisansüstü mezunlarının %31,4’i ($n=11$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtladıkları saptanmıştır. Vergi mükellefleri vergi kaçırma ve/veya vergiden kaçınma eğilimini normal bir davranış olarak görmekte ve vergi kaçırıcıları ihbar etmemektedir.

“İhbar mercilerine nasıl ulaşacağımı biliyorum.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,31’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %52,0’si ($n=13$), ön lisans mezunlarının %25,4’ü ($n=17$), lisansüstü mezunlarının %45,7’si ($n=16$) “kararsızım”, lisans mezunlarının %39,7’si ($n=25$) “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

“Tanıdığım vergi kaçırıcıları var.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,001$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,93’tür. İfadeye; okuryazar olmayanların %44,0’ü ($n=11$) “katılmıyorum”, lisans mezunlarının %23,8’i ($n=15$) ve lisansüstü mezunlarının %28,6’sı ($n=10$) “katılıyorum” şeklinde yanıtlamıştır. İfadeye verilen cevapların sonuçlarına göre sadece okuryazar olmayan vergi mükelleflerinin büyük çoğunluğunun vergi kaçırıcı birini tanımadığı sonucuna ulaşabiliriz.

“Devlete güven duymak vergi ödemelerini olumlu etkiler.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 4,02’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %64’ü ($n=16$) “kararsızım”, ön lisans mezunlarının %40,3’ü ($n=27$), lisans mezunlarının %42,9’u ($n=27$), lisansüstü mezunlarının %48,6’sı ($n=17$) “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır. Lise mezunu olanların %46,6’sı ($n=54$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

“Devlet toplanan vergileri doğru değerlendirir.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,18’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %52’si ($n=13$) “kesinlikle katılıyorum” derken, lise mezunu olanların %31’i ($n=36$), ön lisans mezunlarının %52,2’si ($n=35$), lisansüstü mezunu olanların %37,1’i ($n=13$) “kararsızım” demiştir.

“Vergi kişisel yatırımların önünde büyük bir engeldir.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,001$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,72’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %52’si ($n=13$) “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır. İfadeye, ilköğretim (ortaokul) mezunlarının %32,0’si ($n=33$), lise mezunlarının %29,3’ü ($n=34$), ön lisans mezunlarının %32,8’i ($n=22$), lisans mezunlarının %38,1’i ($n=24$) “katılıyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Vergi ödemenin kişisel yatırımları engellediği düşüncesi ilköğretim, lise, ön lisans ve lisans düzeyi eğitimdeki mükellefler tarafından geçerli bir sebep olarak görülmektedir.

“Ödediğim vergilerin tam karşılığını aldığımı düşünmüyorum.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,76’dır. İfadeye; okuryazar olmayan vergi mükelleflerinin %72’si ($n=18$), lise mezunu vergi mükelleflerinin %34,5’i ($n=40$), ve lisans mezunu olanların %52,4’ü ($n=33$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır. İfadeye, ön lisans mezunlarının %37,3’ü ($n=25$) ve lisansüstü mezunlarının %65,7’si ($n=23$) “katılmıyorum” şeklinde yanıtladıkları saptanmıştır.

“Kamu yönetiminin şeffaf olması vergi ödemelerini olumlu etkiler.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,75’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %64’ü ($n=16$) “kararsızım” derken, Lisansüstü mezunları ise %31,4’lük ($n=11$) eşit oranlarda “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

“Eğitim seviyesi arttıkça vergi ödeme de artar.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,39’dur. İfadeye; okuryazar olmayanların %52’si ($n=13$) “katılıyorum”, lise mezunlarının

%34,5’i (n=40) “kesinlikle katılmıyorum” demiştir. Eğitim seviyesi ile vergi ödeme bilinci arasında bir ilişki olduğunu düşünen vergi mükellefleri sadece okuryazar olmayanlardır.

“Vergi haftası - vergi ödülü gibi sosyal eylemler vergi ödeme isteğini artırır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,17’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %44,0’ü (n=11) “kesinlikle katılıyorum”, ifadeye, lise mezunlarının %26,7’si (n=31), ön lisans mezunlarının %35,8’i (n=24), lisansüstü mezunlarının %51,4’ü (n=18) “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

“Bireyin gelir seviyesi arttıkça vergi ödeme isteği de artar.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,30’dur. İfadeye; okuryazar olmayanların %52,0’si (n=13) “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Ön lisans mezunlarının %38,8’i (n=26), lisans mezunlarının %25,4’ü (n=17), lisansüstü mezunlarının %45,7’si (n=16) “kararsızım” yanıtını vermiştir.

“Vergi vicdani bir eylemdir.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,47’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %68,0’i (n=17), ilköğretim (ortaokul) mezunlarının %42,7’si (n=44), lisans mezunlarının %39,7’si (n=25) “katılmıyorum”, lisansüstü mezunların %45,7’si (n=16) “kararsızım” şeklinde yanıtlamıştır.

“Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü arttıracaktır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,88’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %52,0’si (n=13) kararsızım derken, lise mezunu olanların %40,5’i (n=47), ön lisans mezunu olanların %34,3’ü (n=23) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

“Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin borç yükünü arttıracaktır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,81’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %44,0’ü (n=11) “katılıyorum”, lise mezunu olanların %40,5’i (n=47), ön lisans mezunu olanların

%29,9'u (n=20), lisans mezunu olanların %34,9'u (n=22) "kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir.

4.3. Vergi Algısı İfadelerinin Ki-Kare ile İstatistiksel Analizi

Vergi mükelleflerinin vergi algısını ölçmek amacıyla sorulan ifadelere verdikleri cevaplar eğitim düzeyleri ile ki-kare analizine göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Vergi Algısı İfadelerine Verilen Cevaplardan Elde Edilen Bulguların Dağılımları

No	İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	
19	Vergi sosyal sorumluluk anlayışının bir parçasıdır.	3,6650	1,13448	Değer=45,249 p=0,001	1-3-4- 5>6>2
20	Vergi kutsal bir vatandaşlık görevidir.	3,6333	1,18920	Değer=81,474 p=0,000	1>2-6>3- 4-5
21	Vergilendirme hukuki bir konudur.	3,7017	1,15216	Değer=85,104 p=0,000	1>2-3-4- 5>6
22	Vergilendirme ahlaki bir konudur.	3,5037	1,23098	Değer=64,168 p=0,000	6>1-4- 5>2-3
23	Vergimi tam olarak ödemezsem devlet hizmetleri aksayacaktır.	3,5477	1,13254	Değer=84,507 p=0,000	1>6>2-3- 4-5
24	Vergi oranları yüksek olduğu için devlet yeterli vergi geliri toplayamamaktadır.	3,3472	1,19096	Değer=42,993 p=0,002	5-6>1-2- 3-4
25	Yolsuzluk haberleri vergi ödemekten kaçınmayı sağlamaktadır.	2,6479	1,22003	Değer=71,263 p=0,000	1-2-3-4- 5>6
26	Ülkemizde adil bir vergileme sistemi bulunmaktadır.	2,9609	1,33337	Değer=49,796 p=0,000	2-3-5>1- 4>6
27	Herkes vergisini öderse yoksulluk oranı azalır.	3,6504	1,28433	Değer=51,578 p=0,000	5>1-2-3- 4-6
28	Bireyler vergi ödemezse kamu hizmetleri aksar.	3,6479	1,22003	Değer=53,782 p=0,000	1>2-5->3- 4-6
29	Vergi kaçırmak ahlaksızlıktır.	4,0244	1,05458	Değer=42,791 p=0,002	2-3-4- 6>5>1
30	Vergi devletin haksız kazancıdır.	2,8044	1,34342	Değer=39,000 p=0,007	1-4>2-3- 5>6

Karşılaştırma neticesinde cevaplar incelendiğinde her ifade için anlamlı sonuçlar saptanmıştır.

“Vergi sosyal sorumluluk anlayışının bir parçasıdır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,001$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,50’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %52,0 ($n=13$), lisansüstü mezunlarının %40,0 ($n=14$) “kararsızım şeklinde yanıtladığı saptanmıştır. Vergi mükelleflerinin vergiyi sosyal sorumluluk olarak görmediği, sadece lisansüstü eğitim düzeyindeki mükelleflerin kararsız kaldığı sonucuna ulaşabiliriz.

“Vergi kutsal bir vatandaşlık görevidir.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,63’dür. İfadeye; okuryazar olmayanların %44’ü ($n=11$) “katılıyorum” şeklinde yanıtlarken, lisansüstü mezunlarının %48,6’sı ($n=17$) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. Mükellefler; eğitim düzeyi yükseldikçe vergiyi kutsal bir vatandaşlık görevi olarak görmemektedirler. Eğitimin konusunda negatif etki yaptığı sonucuna ulaşılabilir.

“Vergilendirme hukuki bir konudur” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,70’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %48,0’i ($n=12$) “kesinlikle katılıyorum” derken, lisansüstü mezunlarının %48,6’sı ($n=17$) “kesinlikle katılmıyorum” ifadesini işaretlediği saptanmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça verginin hukuki bir konu olduğu algısının ortadan kalktığı sonucuna ulaşılabilir.

“Vergilendirme ahlaki bir konudur.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,50’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %60,0’i ($n=15$), ön lisans mezunlarının % 41,8’i ($n=28$), lisans mezunlarının %30,2’si (:19) “katılmıyorum”, lisansüstü mezunlarının %37,1’i ($n=13$) “kararsızım” yanıtını vermiştir.

“Vergimi tam olarak ödemezsem devlet hizmetleri aksayacaktır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,54’dür.

İfadeye; okuryazar olmayanların %60,0'ı (n=15) “katılıyorum” derken, ilköğretim (ortaokul) mezunlarının %36,9'u (n=38), lise mezunlarının %36,2'si (n=42), ön lisans mezunlarının %33,3'ü (n=23), lisans mezunu olanların %41,3'ü (n=26) “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır. Lisansüstü mezunlarının %42,9'u (n=15) “kararsızım” demiştir.

“Vergi oranları yüksek olduğu için devlet yeterli vergi geliri toplayamamaktadır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. (p=0,002). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,34'dür. İfadeye; okuryazar olmayanların %56,0'sı (n=14), ilköğretim mezunlarının %30,1'i (n=31) “katılmıyorum” derken, lisans mezunlarının %28,6'sı (n=18), lisansüstü mezunlarının %48,6'sı (n=17) “kararsızım” şeklinde cevap vermişlerdir. Mükellefler eğitiminin artmasıyla birlikte devletin vergi oranlarının yüksekliği ve yeterli vergi toplayamaması arasındaki bağlantıdan emin olamamaktadırlar.

“Yolsuzluk haberleri vergi ödemekten kaçınmayı sağlamaktadır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,64'dür. İfadeye; okuryazar olmayanların %60,0'ı (n=15), ilköğretim (ortaokul) mezunlarının %33,0'ü (n=34), lise mezunlarının %25,9'u (n=30), ön lisans mezunlarının %22,4'ü (n=15), lisans mezunlarının %28,5'i (n=18) “kararsızım” derken, lisansüstü mezunlarının % 42,9'u (n=15) “katılıyorum” yanıtını vermiştir. En yüksek eğitim düzeyinin yolsuzluk haberlerinden etkilendiği ve yolsuzlukla ilgili yapılan haberlerin vergi kaçakçılığını önlemede etkili olduğu düşüncesinde olduğunu söyleyebiliriz.

“Ülkemizde adil bir vergileme sistemi bulunmaktadır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,96'dır. İfadeye; okuryazar olmayanların %44,0'ü (n=11), yanıtını vermiştir. Lisansüstü mezunu olanların %28,6'sı (n=10) ise “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Herkes vergisini öderse yoksulluk oranı azalır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,65'dir. Okuryazar olmayanların %44,0'ü (n=11) “kararsızım”, lisans mezunu olanların

%34,9’u (n=22), lisansüstü mezunu olanların %57,1’i (n=20) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Bireyler vergi ödemezse kamu hizmetleri aksar.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,64’dür. İfadeye; okuryazar olmayanların %48,0’i (n=12) “katılıyorum” yanıtını vermiştir. ön lisans mezunu olanların %31,3’ü (n=21), lisansüstü mezunu olanların %40,0’ı (n=14) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Vergi mükelleflerinin düzenli vergi ödeme alışkanlıkları ile kamu hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi arasında bir bağlantı olmadığı inancına sahip olduklarını söyleyebiliriz. İfadeye sadece okuryazar olmayan vergi mükellefleri olumlu yanıt vermiştir.

“Vergi kaçırmak ahlaksızlıktır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,002). İfadeye verilen cevapların ortalaması 4,02’dir. İfadesine; okuryazar olmayanların %56,0’sı (n=14) “kararsızım” yanıtını vermiştir. Lisans mezunu vergi mükelleflerinin %33,3’ü (n=21) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Vergi mükelleflerinin vergi ahlakı ile ilgili ciddi ilgi eksiklikleri olduğu saptanmıştır. Vergi kaçırmanın ahlaksızlık olduğunu düşünen vergi mükellefi sayısı 409 kişilik örneklem grubunda sadece 33 kişidir.

“Vergi devletin haksız kazancıdır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,007). İfadeye verilen cevapların ortalaması 2,80’dir. İfadeye okuryazar olmayanların %52,0’si (n=13), ön lisans mezunu olanların %28,4’ü (n=19) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Lisansüstü mezunu olanların %40,0’ı (n=14) “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Vergiyi ve vergilendirmeyi devletin haksız kazancı olarak gören vergi mükellefleri en yüksek oranda lisansüstü eğitim düzeyinde olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.4. Vergi Okuryazarlığı İfadelerinin Ki-kare ile İstatistiksel Analizi

Tablo 3: Vergi Okuryazarlığı İfadelerine Verilen Cevaplardan Elde Edilen Bulguların Dağılımları

No	İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ki-Kare	
31	Türkiye’de uygulanmakta olan başlıca vergi adlarını	3,2274	1,18596	Değer=86,243 p=0,000	1>2-4- 6>3-5

	biliyorum.				
32	Vergi mevzuatımızda olan usul-esasları biliyorum.	3,2763	1,18795	Değer=56,085 p=0,000	2-3-4- 6>5>1
33	Vergi mevzuatımızda olan vergi oranlarını biliyorum.	3,2665	1,12236	Değer=64,293 p=0,000	2-3-4>1- 5-6
34	Vergi yüküm hakkında bilgi sahibiyim.	3,5550	1,05836	Değer=63,915 p=0,000	5>2-3- 4>1-6
35	Toplumda vergisel bir farkındalık yaratılmalıdır.	3,5599	1,14273	Değer=58,804 p=0,000	2-3>1-4- 5-6
36	Vergi farkındalığı için insanların gelir seviyeleri artırılmalıdır.	3,8509	1,16726	Değer=161,203 p=0,000	1>4>6>2- 3-5
37	Devlet vatandaşın vergi ödemesi için üstüne düşeni yapmaktadır.	3,3936	1,23235	Değer=57,227 p=0,000	1-3-5- 6>2-4
38	189 hattı hakkında bilgi sahibiyim.	3,1883	1,22124	Değer=59,322 p=0,000	3>6>2-4- 5>1
39	Hükümetlerin vatandaştan toplanan vergileri kullanım alanları hakkında bilgi sahibiyim.	3,1418	1,18795	Değer=42,481 p=0,000	2-5>1-3- 4-6
40	Vergimin harcanma yöntemi ve usulü hakkındaki düşüncelerim oyuma yansır.	3,7531	1,10930	Değer=52,472 p=0,000	1-4>6>2- 3-5
41	“Herkes vergi kaçırırsa, bende kaçırım.” düşüncesi, doğru bir düşünce değildir.	3,8753	1,19910	Değer=97,718 p=0,000	1>2-3-4- 5-6
42	Alışverişlerde fiş/fatura alınmalıdır.	4,1809	0,98096	Değer=38,643 p=0,007	1>2-3-4- 5-6
43	Ödeme şekli fiş/fatura alımını etkiler (nakit-taksit-kredi.k.)	3,8753	1,07858	Değer=46,436 p=0,001	4-6>2-3- 5>1
44	Özel gider indiriminin kaldırılması fiş/fatura alımını olumsuz etkilemiştir.	3,4230	1,28512	Değer=102,510 p=0,000	1-5-6>2- 3-4

“Türkiye’de uygulanmakta olan başlıca vergi adlarını biliyorum.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,22’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %48,0 (n=12) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. İlköğretim (ortaokul) mezunlarının %39,8’i (n=41), ön lisans mezunların %43,3’ü (n=29), lisansüstü mezunlarının %74,3’ü (n=26) “ kararsızım” yanıtı vermiştir.

“Vergi mevzuatımızda olan usul - esasları biliyorum.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim

düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,27’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %64,0’ü ($n=16$) “kesinlikle katılmıyorum derken, lisans mezunu olanların %38,1’i ($n=24$) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Vergi mevzuatımızda olan vergi oranlarını biliyorum.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,26’dır. İfadeye; okuryazar olmayanların %48,0’i ($n=12$), lisans mezunu olanların %39,7’si ($n=25$), lisansüstü mezunu olanların %42,9’u ($n=15$) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Vergi yüküm hakkında bilgi sahibiyim.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,55’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %48,0’i ($n=12$), lisansüstü mezunu olanların %45,7’si ($n=16$) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Lisans mezunu olanların %38,1’i ($n=24$) “kararsızım” şeklinde beyanda bulunmuştur.

“Toplumda vergisel bir farkındalık yaratılmalıdır” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,55’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %72,0’si ($n=18$), ön lisans mezunu olanların %38,8’i ($n=26$) “kararsızım” yanıtını vermiştir. lisans mezunu olanların %38,1’i ($n=24$), lisansüstü mezunu olanların %34,3’ü ($n=12$) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Vergi farkındalığı için insanların gelir seviyeleri artırılmalıdır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,55’dir.

“Devlet vatandaşının vergi ödemesi için üstüne düşeni yapmaktadır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,39’dur. İfadeyi; okuryazar olmayanların %60,0’ı ($n=15$), lise mezunlarının %30,2’si ($n=35$), lisansüstü mezunlarının %45,7’si ($n=16$) “kararsızım” şeklinde, lisans mezunlarının %31,3’ü ($n=21$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

“189 hattı hakkında bilgi sahibiyim.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,18’dir.

“Hükümetlerin vatandaşın toplanan vergileri kullanım alanları hakkında bilgi sahibiyim.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,14’dür. İfadesine; okuryazar olmayanların %52,0’si ($n=13$), lise mezunu olanların %31,9’u ($n=37$), ön lisans mezunu olanların %37,3’i ($n=25$)i lisansüstü mezunların %40,0’i ($n=14$) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

“Vergimin harcanma yöntemi ve usulü hakkındaki düşüncelerim oyuma yansır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,75’dir. İfadesini; okuryazar olmayanların %52,0’si ($n=13$), ön lisans mezunlarının %37,3’ü ($n=25$) “kararsızım” yanıtını vermiştir. İlköğretim (ortaokul) mezunları olanların %32,0’si ($n=33$), lise mezunu olanların %38,8’i ($n=45$) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlanmıştır. İfadeyi, lisans mezunlarının %41,3’ü ($n=26$) ve lisansüstü mezunlarının %34,3’ü ($n=12$) “katılmıyorum” olarak yanıtlanmıştır.

“Herkes vergi kaçırırsa, bende kaçırırım düşüncesi, doğru bir düşünce değildir.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,000$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,87’dir. İfadesine; okuryazar olmayanların %48,0’i ($n=12$) “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Lisans mezunlarının %44,4’ü ($n=28$), lisansüstü mezunlarının %37,1’i ($n=13$) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Herkes vergi kaçırırsa bende kaçırırım anlayışının eğitim düzeyi arttıkça kabul görme oranı da artmıştır.

“Alışverişlerde fiş/fatura alınmalıdır.” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,007$). İfadeye verilen cevapların ortalaması 4,18’dir. İfadeye; okuryazar olmayanların %60,0’i ($n=15$) “katılmıyorum”, lisansüstü mezunu olanların %54,3 ($n=19$) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir. İfadeye katılıyorum ve/ veya kesinlikle katılıyorum olumlu tanımlamasını yapanlar %8,3 ($n=34$) oranındadır. Anket çalışmasına katılan vergi

mükelleflerinin tamamına yakını alışverişlerde fiş/ fatura alımını gerekli görmemektedir.

“Ödeme şekli fiş/fatura alımını etkiler (nakit-taksit-kredi k.)” ifadesi eğitim düzeyi ile ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,001). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,87’dir. Analiz sonucunda eğitim düzeyleri ile ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,000). İfadeye verilen cevapların ortalaması 3,42’dir. “Özel gider indiriminin kaldırılması fiş/fatura alımını olumsuz etkilemiştir” ifadesine; okuryazar olmayanların %48,0’i (n=12) “katılmıyorum”, ilköğretim (ortaokul) mezunlarının %32,0’si (n=33), lise mezunu olanların %33,6’sı (n=39), “kararsızım”, ön lisans mezunu olanların %31,3’ü (n=21) “kesinlikle katılmıyorum”, lisans mezunu olanların %31,7’si (n=20), lisansüstü mezunu olanların %62,9’u (n=22) “katılmıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır.

4.5. Vergi Bilinci-Algısı-Okuryazarlığı t-testi Analizi

Araştırmada eğitim değişkeni ile araştırma boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı t-Testi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 4: Elde Edilen Bulguların t-testi Analizi Sonucu

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Vergi Bilinci	Kadın	125	3,4258	,45660	-1,978	407	0,049
	Erkek	284	3,5340	,53143	-2,098	273,367	
Vergi Algısı	Kadın	125	3,3100	,4806	-3,035	407	0,003
	Erkek	284	3,4798	,53619	-3,155	260,263	
Vergi Okuryazarlığı	Kadın	125	3,4360	,59463	-2,461	407	0,014
	Erkek	284	3,5865	,55862	-2,402	224,220	

Anket çalışmasına katılan vergi mükelleflerinin %30,6’sı (n=125) kadın, %69,4’ü (n=284) erkektir. Vergi bilinci, vergi algısı ve vergi okuryazarlığı ortalama değerleri bakımından cinsiyete bağlı olarak erkekler ile kadınlar arasında istatistiksel olarak erkekler lehinde anlamlı fark saptanmıştır.

Vergi bilinci olgusunu ölçmeye yönelik soruların ortalama değeri erkek vergi mükelleflerinde \bar{x} 3,53 kadın vergi mükelleflerinde ise \bar{x} 3,42 olarak saptanmıştır. Erkek vergi mükelleflerinin vergi bilinci hususunda kadın mükelleflerden daha yüksek puan aldığı saptanmıştır. Bu sonuca göre kadın ve erkek mükellefler arasında vergi bilinci düzeyinde anlamlı

bir fark saptanmıştır ($p=0,049$). Vergi okuryazarlığı olgusunu ölçmeye yönelik soruların ortalama değeri erkek vergi mükelleflerinde $\bar{x}3,58$, kadın vergi mükelleflerinde ise $\bar{x}3,43$ olarak saptanmıştır. Erkek vergi mükelleflerinin vergi bilinci hususunda kadın mükelleflerden daha yüksek puan aldığı saptanmıştır. Bu sonuca göre kadın ve erkek mükellefler arasında vergi bilinci düzeyinde anlamlı bir fark saptanmıştır ($p=0,014$).

4.6. Vergi Bilinci - Vergi Algısı – Vergi Okuryazarlığı Anova Testi Analizi

Araştırmada eğitim değişkeni ile araştırma boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ANOVA testi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 5: Vergi Bilinci - Vergi Algısı – Vergi Okuryazarlığı Anova Testi Analizi İfadelerine Verilen Cevaplardan Elde Edilen Bulguların Dağılımları

	Grup	Kareler toplamı	sd	Ortalama kare \bar{x}	F	p	
Vergi Bilinci	Grup içi	3,707	5	,741	2,899	0,014	1<2,3,5
	Gruplar arası	103,086	403	,256			
	Toplam	106,793	408				
Vergi Algısı	Grup içi	6,656	5	1,330	5,038	0,000	1<2,3,4,5
	Gruplar arası	106,389	403	,264			
	Toplam	113,039	408				
Vergi Okuryazarlığı	Grup içi	5,538	5	1,108	3,471	0,004	1<2,3,4,5
	Gruplar arası	128,586	403	,319			
	Toplam	134,124	408				

Anket çalışmasına katılan vergi mükelleflerinin %6,1'i ($n=25$) okuryazar değil, %25,2'si ($n=103$) ilköğretim (ortaokul), %28,4'ü ($n=116$) lise, %16,4'ü ($n=67$) ön lisans, %15,4'ü ($n=63$) lisans, %8,6'sı ($n=35$) lisansüstü mezundur. Vergi bilinci, vergi algısı ve vergi okuryazarlığı bakımından eğitim durumuna bağlı tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre okur-yazar olmayanlar ile diğer gruplar arasında (ilköğretim, lise, lisans ve lisansüstü mezunları) istatistiksel anlamlı farklılık mevcuttur. Bu durum eğitim almamış olan grup aleyhinedir.

Vergi bilinci, ortalamaları okuryazar olmayan vergi mükellefleri ile ilköğretim (ortaokul), lise, lisans düzeyinde eğitim alan vergi mükellefleri anlamlı fark ortaya koymaktadır ($p=0,014$). Vergi algısı ortalamaları okuryazar olmayan vergi mükellefleri ile ilköğretim (ortaokul), lise, ön lisans, lisans düzeyinde eğitim alan vergi mükellefleri

anlamli fark ortaya koymaktadır ($p=0,000$). Vergi okuryazarlığı ortalamaları okuryazar olmayan vergi mükellefleri ile ilköğretim (ortaokul), lise, ön lisans, lisans düzeyinde eğitim alan vergi mükellefleri anlamli fark ortaya koymaktadır ($p=0,004$).

5. SONUÇ

Vergi bilincinin oluşmasında hem içsel hem de dışsal faktörlerin varlığından söz edilebilir. İçsel faktörler; mükellefin eğitim düzeyi, diğer mükelleflere bakışı ve vergi ahlakı çevresel faktörler ise vergi dairesinin mükellefle ilişkisi, vergi adaleti ve vergi mevzuatındaki değişikliklerin sıklığı v.b. faktörler sıralanabilir. Eğitim düzeyi ile vergi bilinci ilişkisinin değerlendirilmesi ve mükelleflerin vergi algısı, vergi okuryazarlığı gibi bilgi ve bilinç düzeylerinin saptanması amacıyla yapılan bu çalışmada; Aydın il merkezinde 409 vergi mükellefine ulaşılmıştır. Anket çalışmasına katılan 409 mükellefin; %29,3’ü ticari kazançlar, %45,7’si ücretler, %12,2’si serbest meslek kazançları, %4,6’sı gayrimenkul sermaye iradı, %8,2’i zirai kazançlar vergilendirmesine mensuptur.

Verginin toplumsal yaşamın bir parçası olmaya başlaması ile farklı sebeplerle mükellefler vergiye karşı tepki göstermiş ve vergi ödemekten kaçınmışlardır. Mükelleflerin vergi ödeme konusundaki isteksizlikleri vergi kaçakçılığının en önemli nedenlerinden birisi haline gelmiştir. Vergi mükelleflerinin vergi ödeme konusunda isteksiz davranışlarının nedenlerini araştırmak, vergi kaçırma isteklerini azaltacaktır. Bu da daha gerçekçi ve daha yüksek beyanda bulunmalarını sağlayacaktır.

Devletlerin topladığı vergi miktarlarının artması tüm vatandaşların vergiye gönüllü uyum sağlamaları ortamının hazırlanması ile mümkündür. Anket çalışmamızda vergi mükelleflerinin vergiye karşı tutum ve davranışlarını açıklayabilmek amacıyla vergi bilinci (18 ifade), vergi algısı (12 ifade) ve vergi okuryazarlığı (14 ifade) düzeylerini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Sonuçlar analiz edildiğinde vergi bilinci ortalaması $\bar{x}3,5010$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum mükelleflerin bilinç düzeyini ölçmeye yönelik ifadelerle olumlu anlamda katılım sağladıkları sonucuna ulaştırmıştır. Özellikle “vergi kaçırma suçtur” ifadesine $\bar{x}4,1491$ oranında ve “devlete güven duymak vergi ödemelerini olumlu etkiler” ifadesine $\bar{x}4,0293$ oranında katıldıkları saptanmıştır.

Vergi algısı ifadelerine verilen cevapların ortalaması $\bar{x}3,4272$ olarak saptanmıştır. Anket çalışmasına katılan mükelleflerin algı

düzeylerinin olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle “vergi kaçırmak ahlaksızlıktır” ifadesine katılım ortalaması $\bar{x}4,0244$ olarak bulunmuştur. Bu durum mükelleflerin vergi ahlakı konusunda bilinçli davrandıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Vergi ahlakı “genel ahlâk” kavramından farklı olarak görülmektedir. Özellikle günümüz koşullarında vergi ahlâkının genel ahlâka oranla daha düşük düzeyde olduğu ileri sürülmektedir. Yurdakul (2013), “vergi kaçırmanın suç olarak değerlendirildiği ve vergi kaçırmanın toplum tarafından dışlanacağı ifadelerine katılımın yüksek olduğu” sonucuna ulaşmıştır. Bu durum çalışmamızla da benzerlik göstermektedir.

Vergi okuryazarlığı ifadelerine verilen cevapların ortalaması $\bar{x}3,5405$ olarak saptanmıştır. Anket çalışmasına katılan mükelleflerin okuryazarlık düzeylerinin olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Vergi okuryazarlığı puanı eğitim düzeyine göre Anova testiyle analiz edildiğinde okuryazar olmayandan lisansüstü eğitim düzeyine doğru olumlu anlamda artış olduğu saptanmıştır (1<2,3,4,5,6). Özellikle vergi bilinci hususunda önemli bir parametre olan “alış/verişlerde fiş/fatura alınmalıdır” ifadesine $\bar{x}4,1809$ oranında katılımı olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, Çelebi (2016)’nin SMMM’lerin fiş/fatura alma konusundaki olumlu yaklaşımları sonucuyla benzerlik göstermektedir. Literatürdeki çalışmalarla karşılaştırıldığında fiş/fatura alma alışkanlığının devlete olan görevlerden olduğu bilincinin toplumsal olarak sağlandığı sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Eğitim düzeyleri ile vergi bilinci, vergi algısı, vergi okuryazarlığı ifadelerine verdikleri cevapların dağılımları incelendiğinde her ifade ile anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mükelleflerin eğitim düzeyi ile vergi bilinci, vergi algısı ve vergi okuryazarlığı ortalamalarının Anova testi ile karşılaştırması sonucunda eğitim düzeyi arttıkça ortalama puanlarda artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır(1<2,3,4,5,6). Mükelleflerin vergi bilinci düzeylerindeki ortalamalar vergi ödeme görevinin yerine getirilmesinde eğitim düzeyinin de önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mükelleflerin vergiye uyum hususunda diğer mükelleflerin ne yaptıklarıyla ilgilenmek yerine, devletin hizmetlerinde uygun hareket edip etmediğine de baktığının bilinmesi gerekmektedir. Ödedikleri vergiye denk hizmet aldıklarında vergi kanunlarına uyum sağlamada daha gönüllü olacakları gerçeğini göz ardı etmemek gerektiği kanaati oluşmuştur. Son söz olarak, Aydın ili vergi mükellefleri ile yapılan bu anket çalışmasıyla varılabilecek esas sonuç; vergi bilinci kavramının sadece vergiyi ödemekle ilgili olmadığı aynı zamanda, vergi

uygulamalarına pozitif bir bakış; vergi uygulamalarını kanuni bir görev olarak görmek anlayışıdır. Eğitimin her kademesinde verilecek vergi bilincini arttırmaya yönelik eğitimlerin mükelleflerin vergi uyumuna olumlu katkı sağlayacaktır.

Vergi bilinci, vergi algısı ve vergi okuryazarlığı anket sorularının her biri eğitim düzeyine göre analiz edildiğinde, anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ankete katılanların ciddi bir oranı da ortaöğretim seviyesindedir ve bu kesim de vergi bilinci açısından istenilen seviyede değildir. Bu bağlamda ortaöğretimde de vergi bilincinin artırılmasına yönelik dersler verilebilir ya da vatandaşlık dersinin içeriği bu konu üzerinde genişletilebilir. Eğitim düzeyi bireylerin gelir seviyelerini ve dolayısı ile vergileme türlerini etkilemektedir. Gelir seviyesine ve vergileme türlerine göre bireylerin vergiye uyumlarında farklılık görülmektedir. Bireylerin vergi uygulamaları karşısında tepkisiz kalmaması, kanuni hak ve sorumluluklarının bilincinde bireyler olarak devlet görevlerini yerine getirmelerinde eğitim etkisi kuşku götürmez bir gerçektir.

6. KAYNAKÇA

- Alkan, A. (2009). Vergi Bilinci ve Vergi Uygulamaları Karşısında Mükellef Davranışlarının Tespiti: Zonguldak İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Altun, N., Gürdal, T., Beşel, F. (2017). Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları: Sakarya İli Alan Araştırması. Uluslar arası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3(1), 39-48.
- Arslaner, H. (2016). Vergi Uyuşmazlıklarının İdari Aşamada Çözümünde Uzlaşma Müessesesi ve Etkinliği Sorunu. Uiiid-İjeas, 2016 (17):273-300.
- Arslaner, H. (2018). Teorik Olarak Vergi Yüğü; 1980-2015 Yılları Arasında Türkiye’de Toplam Vergi Yüğüne Etki Eden Temel Ekonomik Faktörler. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elektronik Dergisi 9(23), 295-317.
- Çelebi, E. C. (2016). Vergi Bilinci Ve Vergiye Bakış Açıkları: Zonguldak İlinde Serbest Muhasebeci Ve Mali Müşavirler Üzerine Uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- Çiçek, S., Sabbağ, J. (2016). Mükelleflerin Vergiden Kaçınma Algısı ve Demografik Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği. *Sosyoekonomi*,24(28), 44-64.
- Ertekin, Ş. (2018). Türkiye’de Kamu Görevlilerinin Vergi Algıları Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 23(.2), 655-668.
- Gergeroğlu, U., Mcgee, R.W. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Vergi Bilincine Yönelik Tutumları: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Örneği. *Researcher: Social Science Studies*, 10(5), 383-407.
- Gür, E., Yıldız, İ. (2017). Vergi Algısı Ve Bilinci Üzerine Bir Araştırma: Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Vergi Bilinci. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(5), 81-97.
- Karaca, R. (2015). Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Kütahya İlinde İlköğretim Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kaya, P. B. (2017). Ziraî Kazançların Vergilendirilmesinde Çiftçilerin Vergi Algısı: Antalya İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kitapçı, İ. (2013). Vergi Etiği, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ömürbek, N. Çiçek, H.G., Çiçek, S. (2007). Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları. *Maliye Dergisi* 153(2007), 102-122.
- Sağlam, M. (2013). Vergi Algısı Ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci. *Sosyoekonomi Dergisi*, 2013(1), 315-334.
- Saraçoğlu, F. (2008). Çevre, Adalet Algısı, Suçun Algılanış Biçimi ile Vergi Kaçakçılığına İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkiler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(1), 59-74.
- Saraçoğlu, F. (2008). Yaş – Cinsiyet – Medeni Durum Ve Eğitim Durumunun Vergiye Karşı Tutum Üzerine Etkilerinin Anket Sonuçları Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *KMU İİBF Dergisi* 10(15), 16-34.

- Şencan, H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, Ankara: Seçkin Yayıncılık..
- Şenel, K. (2014). Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri Üzerine Bir Alan Çalışması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Taşkın, Y. (2010). Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 54(2010). 68-90.
- Yardımcıoğlu, M., Akpınar, Y., Günay, Y. (2015). Vergi Okuryazarlığı ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(2), 95-122.
- Yenigün, Y. (2012). Vergi Bilinci ve Vergi Uygulamaları Karşısında Mükelleflerin Davranışları: İstanbul Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yurdakul, A. (2013). Vergi Ahlâkı Ve Vergi Ahlâkını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa İli Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.